

A helyesírás és stilisztika alapjai

Основи угорського правопису та стилістики

Márku Anita PhD

2016/2017-es tanév I. szemeszter

Választható tárgy; Kreditérték: 3

2. Téma: A magyar helyesírás alapelvei: a kiejtés szerinti és a szóelemző írásmód

- Forrás: A magyar helyesírás szabályai, 12. kiadás 2015.

Az Akadémiai Kiadó hozzájárulásával.

Érvényes: 2015. szeptember 1-jétől

http://helyesiras.mta.hu

The screenshot shows the homepage of the Hungarian Language Academy's orthography portal. The browser address bar displays `helyesiras.mta.hu/helyesiras/default/akh12`. The website header includes the logo **helyesírás.mta.hu** with the tagline *Helyesírási tanácsadó portál*, and the logo of the Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézet. A red navigation bar contains links: **ESZKÖZÖK**, **HELYESÍRÁSI SZABÁLYZAT**, **ARCHÍVUM**, **MAGUNKRÓL**, **KAPCSOLAT**, and **BLOG**.

Sidebar (Left):

- Általános tudnivalók
- A betűk
- A hangjelölés
- A különírás és az egybeírás
- A kis és a nagy kezdőbetűk
- A tulajdonnevek írása
- Az idegen közszavak és tulajdonnevek írása
- Az elválasztás
- Az írásjelek

Main Content Area:

A magyar helyesírás szabályai, 12. kiadás

2015.
Az Akadémiai Kiadó hozzájárulásával.
Érvényes: 2015. szeptember 1-jétől

Keresés az oldalon

Általános tudnivalók

Írás és helyesírás

- Az írás a közlendők rögzítése látható jelekkel. A helyesírás valamely nyelv írásának közmegállapodáson alapuló és közérdekből szabályozott módja, illetőleg az ezt tükröző, rögzítő és irányító szabályrendszer.

A magyar helyesírás

- Írásunk jellege:
 - Írásunk betűíró rendszerű, mert legkisebb egységei nem szavakat vagy szótagokat rögzítő írásjegyek,

Facebook Widget (Right):

Facebook

helyesiras.hu
13 111 kedvelés

Kedveled **helyesírás** Megosztás

Rajtad kívül 7 ismerősöd kedveli.

Külön vagy egybe?

Helyes-e így?

Névkereső

Elválasztás

Számok

Dátumok

Ábécébe rendezés

Külön vagy egybe?

A rendszer megvizsgálja a megadott szavakat, és javaslatokat tesz arra, hogy hogyan lehet őket leírni (külön, egybe vagy kötőjellel).

Példák kérdésekre:

- „vitamin hiány betegség”
- „takarító nő”
- „bontott téglafal”

A kérdéses szavakat szóközzel elválasztva írja be!

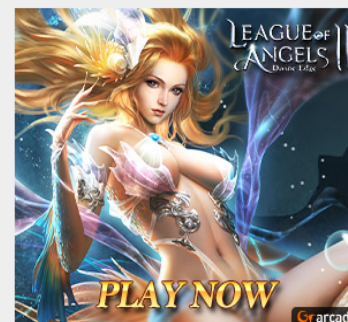

Javasolj!

További információk a helyesírási szabályzatban:

4. fejezet: A különírás és az egybeírás (94–141. pont)

További információk az archívumban:

Facebook

A kiejtés szerinti írásmód (AkH. 17-48.)

(összefoglaló a nem evidens írásmódú esetekről)

- szótövek írása
- néhány szabályosság
 - szó végén általában rövid i: kocsi, kifli. De: hosszú í: nyí, rí
 - főnév végén u-ú, ü-ű szembenállás változó (varjú, betű, hamu, eskü)
 - mellékeveke végén mindig hosszú ú, ő: gyönyörű, hosszú
- tőváltozatok
 - néhány tő néhány toldalékos alakban rövidre vált (a váltakozás szabálytalan)
 - zsírt, zsíros, zsiradék
 - húsz, húszat, huszadik
 - tíz, tized
 - ír, írás, irat, iroda
 - bújik, bujdosó
 - dűl, dűlt, dűledezik

- szabályos a váltakozás az alábbi esetekben
 - kéz, kézben, kezet, kezek
 - víz, vízben vizet, vizek
- (ezek analógiájára)
 - út, útban, utat, utak
 - tűz, tűzbe, tüzet, tüzek
- szóvégi a és e általában á-ra és é-re változik, kivéve a betűszókat
 - Tompa, Tompát,
 - lencse, lencsét
 - Ráckeve, Ráckevén
 - MTA, MTA-t
 - ELTE, ELTE-t
- ború, bosszú, derű, fésű tőttípus –l képzős alakja rövid, vö. borul

- Toldalékok írása

- A –d –dd személyrag felsz. mód tárgyas rag. E. sz. 2. személyben két formával bír: írđ, írjad, sződd, szőjed. A rövid alak esetében a rag hosszúsága az előtte álló hang (msh. v mgh.) függvénye.
- –l, -ll, 'valamilyennek tart', 'vmilyennek látszik' jelentésű képző hasonló okokból váltakozó hosszúságú: zőldell, sőtétlik, barnállik nagyollom, keveslem
- lásd még: csengettyű, fogantyú, tolattyú, kőszőntyű
- sajátos viselkedésű toldalékok: -val, -vel, -vá, -vé esetében h végű főneveknél az írásmód az ejtés függvénye: csehvel, pléhvé (nem ejtjük); de: dohhal, Allahhal (ejtjük)
- felszólító mód –j jele a –t végű igékhez sajátos szabályok szerint járul:
 - eszik, iszik, lesz, tesz, vesz, visz alakhoz –gy alakban
 - hisz esetében a –gy megnyúlt

A szóelemző írásmód

- **48.**A magyar helyesírás a szóelemző írásmód érvényesítésével biztosítja azt, hogy a toldalékos szavakban mind a szótő, mind a toldalék, az összetett szavakban pedig minden tag világosan felismerhető legyen. Ezért a toldalékos és az összetett szavak legnagyobb részében a szóelemeket úgy sorakoztatjuk egymás mellé, ahogyan külön-külön ejtve hangzanának, például: **barátság** (= **barát** + **ság**), **barátaival** (= **barát** + **ai** + **val**); **barátfüle** (= **barát** + **fül** + **e**), **állatbarát** (= **állat** + **barát**).
- Az egynél több szóelemből álló szóalakokat általában a szóelemző írásmód alapján írjuk le. Természetesen ezt gyakran észre sem lehet venni, hiszen például a **házban**, **kertnek**, **lóval** szóalakot a kiejtés alapján is így írnánk.
- A szóelemző írásmód érvényesítése akkor válik különösen fontossá, ha a szó egészét másképp mondjuk ki, mint a szóelemeket külön-külön, például: **kertje** [kertye] = **kert** + **je**; **néztük** [nésztük] = **néz** + **t** + **ük**; **község**[kösség] = **köz** + **ség**; **szállnak** [szálnak] = **száll** + **nak**.
- A szóelemző írásmód fő szabálya nem érvényesül minden toldalékos szó leírásakor. A toldalékos szavak egy részében ugyanis a szóelemeket nem eredeti alakjukban, hanem módosult változatukban tüntetjük fel, például: **házzal** (= **ház** + **zal**); **fusson** (= **fus** + **s** + **on**).
- A **házzal**, **fusson** esetében például a **ház** tőhöz a **-val** rag módosult **-zal** formában járul, illetőleg a **fut** igének **fus-** a felszólító módban használatos töve, és ehhez a módjelet **-s** változatban tesszük hozzá.

- 52. Az n hangot b, p és m előtt m-nek, gy, ty és ny előtt ny-nek ejtjük de az írás ezt nem tükrözi
 - szénpor, azonban, tanmenet, színnyomat
- 53. a teljes hasonulás révén létrejövő kiejtésbeli módosulásokat általában nem tüntetjük fel írásban
 - átcsap, jegycsalás, átcipel, nádcukor, község, egészség, kisszerű
- 54. anya, atya és bátya csonka tövéhez és a nagy névszóhoz –j-vel kezdődő birtokos személyrag társul, teljes hasonulás következik be, amit írásban nem jelölünk:
 - anyja, anyjuk, atyja, atyjuk, bátyjai, nagyjai
- 55. hasonlóan nem jelöli az írás az ny és gy végű igék és a j-vel toldalék kapcsolódása esetét sem
 - hagyjátok, hányja
 - (...)

- 61. Hármassalhangzócsoporthoz a középső gyakori kiesését írásunk nem tükrözi
 - azt hiszem, most sincs, csukd be, mondd meg, mindnyájan
- 62. Ha az összetett szó előtagja hosszú mássalhangzóra végződik, utótagja pedig ugyanolyan mássalhangzóval kezdődik, megtartjuk az alkotó tagok eredeti helyesírását, az összetételt pedig kötőjellel tagoljuk
 - balett-táncos, sakk-kör, váll-lövés, és: dzsessz-szerű, puff-féle
- ha viszont hosszú mássalhangzóra végződő szóhoz olyan mássalhangzóval kezdődő toldalék kapcsolódik, az egyszerűsítés elve lép életbe: csak két azonos betűt írunk egymás mellé
 - többbe, szebből, orra, vádlottól (vö. 94.)
- 63. d-végű igék, felsz. mód, tárgyas ragozás E/2 esetén az írás feltünteti a tövégi –d-t és a –d személyragot – akkor is, ha a d előtt mássalhangzó áll:
 - add, fedd, szedd, szidd, tudd, véd, áldd, hordd, kezd, küldd, mondd, oldd

- 64. –l-re végződő igék toldalékos alakjait akkor is rövid –l-lel írjuk, ha a kiejtésben hosszú –l-t hallunk
 - szólás, szól, legel, legelő kivételek: fúl, de fullaszt, dűl, de dülleszt, gyúl, de gyullad, gyullaszt
- 65. –ll-re végződő igéknél akkor is megtartjuk a hosszú –ll írását, ha a mássalhangzóval kezdődő toldalék miatt a kiejtésben rövidülést hallunk
 - állomás, málljanak, mállik, száll, szálloda, szállna, rosszall, rosszallhatjuk, szégyellheti, de: torkolat, sarkalatos,
 - előfordul a jelentés szétválása is: torkollik, de letorkol, sarkall, sarkal
- 67. hosszú mgh-ra végződő igéknek –sz és –tok-tök személyragos alakjait, j hangzós toldalékú kijelentő és felsz. módú alakjait rövid mássalhangzóval írjuk az ingadozó kiejtés ellenére is
 - ró, rós, rók, nő, nős, nők nőj, rí, rís, rítok, ríjon
 - múlt idejű alakjaikban, ill. befejezett mn-i igenévi alakjaikban két –t-t írunk
 - rótt, róttak, nőtt, szótt
- 68. a jó tőhöz kapcsolódó mássalhangzós toldalékokat kettőzött alakbín írjuk
 - jössz, jöttél, jöjj, jöjjön, jöjjenek
- 71. a kis szó toldalékolt alakjait rövid –s-sel írjuk
 - kisebb, legkisebb, kisebbedik
- 74. minden alakjában rövid az új melléknév:
 - új, újat, újabb. de a testrész ujj, ujjak stb.

- 81. Az s, sz, z és dz végű igék felsz. módú alakjaiban megtartjuk az ige eredeti formáját, de a –j módjel módosult formáját feltüntetjük, így kettőzött mássalhangzókat használunk
 - végezzünk, késsen, vesszenek, eddzétek
- a felsz. mód tárgyas ragozású, egyes szám 2. személyének rövid alakjaiban azonban módjel nélkül a tőhöz kapcsolódik a –d
 - nyesd, olvasd, edzd
- a tesszem, tessél, tessék, lássék alakváltozatok használata is helyes
- a hallatszi, játszik, látszik, tetszik, metsz ige több kijelentő és felszólító módú alakjának azonos a kiejtése, de eltér az írása
- játszanak a gyerekek, ne játsszanak velünk
- 82. a lesz, tesz, vesz, visz, eszik, iszik ige felsz. alakjaiban a módjel –gy alakban járul az ige magánhangzós tövéhez:
 - tegyen, vegyünk, vigyétek, igyanak
- a hisz ige felszólító alakjaiban kettőzött gy-t írunk
 - higgye, higgyünk, higgyétek
- a tesz, vesz, visz, eszik, iszik, hisz ige tárgyas ragozású E/2 rövid felsz. formáiban a –d személyrag a módjel nélküli tőhöz kettőzött alakban járul:
 - vedd, vidd, hidd, idd

- **Szóelemző írásmód II., hagyományos és egyszerűsítő írásmód (AkH. 76-94.)**
-
- **A szóelemek módosult alakjait feltüntető írásmód**
- Ilyenkor nem érvényesülhet a szóelemek mai alapalakját feltüntető írásmód, mert a régiségben a szóelemeken erős hangváltozások mentek végbe.
- Hogy a szavak írott alakja ne szakadjon el teljesen a kiejtett formától, a szóelemek módosult változatait tüntetjük fel.
- 77. t végű igék + módjel:
- mártsa, szítsa, taníts
- 79. st és szt végű igék felszólító alakjait a t nélküli csonka tőből képezzük, így kettőzött sz-et (ssz-et) írunk
- fess, fürösszétek, illesszük

- 80. s, sz, z, dz végű igék + j-vel kezdődő toldalék
- mosssa, elolvassák vadásszátok, eddzük
- dz kettőzött változata helyesen: ddz(!)
- a dzs kettőzött változata helyesen: ddzs
- vö. *A gyerekek az udvaron játszanak. Szóltam a gyerekeknek, hogy ne játsszanak ott. Szerinted tetszünk ennek a lánynak? Mit csináljunk, hogy tetszünk neki?*
- 82. lesz, tesz, vesz, visz, eszik iszik felszólító módú alakjaiban a módjel gy alakban járul az ige magánhangzós tövéhez: légy, tégy, végy, vigyenek stb. De: hisz: higgy (!)
- tárgyas ragozás E/2 felszólító formája: vegyed, vedd, vigyed, vidd, higgyed, hidd
- 83. főnév + -val,-vel, -vá,-vé
- betűkettőzés a teljes hasonulás miatt: arannyal, rozssal
- hosszú mássalhangzós szóvég esetén egyszerűsítés történik: jobbá, meggyel, rosszá, könnyé stb.
- v szóvégződés esetén a két v-t mindig jelöljük: hévvel, kedvvel, tervvel
- ennek elmulasztása esetén eltorzulhat a szó értelme: tervvel vs. tervel, bölccsé vs. bölcsé, briddzsel, bridzsel
- 84. az, ez mutató névmás z-je teljesen hasonul. Ezt betűkettőzéssel jelöljük:
- amannak, mindettől, ebbe, akképp stb.
- Avval-azzal változatokat egyaránt helyesnek tekinti az AkH.
- 85. az, ez névmás + -beli, -fajta, -féle, -kora utótag: kettőzés
- affajta, akkora, abbeli, effajta, efféle, ekkora

Gyakorlati rész

- Feladatlapok
- Online helyesírási gyakorlatok:
- <http://irjhelyesen.hu/>
- <http://kvizpart.hu/kviz/magyar-nyelv/helyesiras-gyakorlat;>
- [http://www.nagylaszlo-koszeg.sulinet.hu/tamop/pages/iktanyagok/spec/5 Helyesiras i gyakorlo l/mskpp halljuk mskpp rjuk.html;](http://www.nagylaszlo-koszeg.sulinet.hu/tamop/pages/iktanyagok/spec/5_Helyesiras_i_gyakorlo_l/mskpp_halljuk_mskpp_rjuk.html;)